
ONDŘEJ ŠIMETKA
Osobní DENÍKY
ČESKÉHO LÉKAŘE Z MISÍ
na Východním Timoru
LÉKAŘEM
— v zemi spícího
KROKODÝLA
COSMOPOLIS

Lékařem v zemi spícího krokodýla

Ondřej Šimetka

JOHANCE
TONDOVI
FRANTOVI

Copyright © Ondřej Šimetka, 2026
© Grada Publishing, 2026

ISBN 978-80-271-6365-6

Lékařem v zemi spícího krokodýla

Ondřej Šimetka

COSMOPOLIS

Hospital Nacional Guido Valadares, Dili, Východní Timor

LISTOPAD, 2019

Je čtvrteční poledne a nemocnicí se šíří zpráva, že byl právě vyhlášen *Tolerancia day*. Tento týden již potřetí. Ach jo. *Tolerancia day* je volno, které vyhlásí premiér nebo ministr, většinou naprosto nečekaně a na poslední chvíli, načež se zpráva bleskurychle rozletí nemocnicí a všichni se během deseti minut rozprchnou. Fakt super systém toto, do prdele. Bez předchozího ohlášení se zavřou ambulance a zruší se všechny operace.

Já dnes sloužím pohotovost, tak z toho opravdu nemám radost. Od rána proběhlo už patnáct porodů, udělali jsme dva císařské řezy a teď bych šel rád na jídlo, od rána jsem nic neměl a už je čas večeře. Když ale vycházím z operačního sálu, volají mě, že mám okamžitě jít na porodní sál.

Ocitám se uprostřed apokalyptické scény. Na jednoduché porodnické posteli leží bezvládné ženské tělo, kolem něj je chumel deseti lidí, asi příbuzných, a stres a panika se dají krájet. Lisa, mladá lékařka a moje studentka, bojuje mezi nohama pacientky a snaží se porodit miminko. Vidím, že hlavička je už venku, ale to je všechno, dál to prý nejde.

To je situace, které se říká dystokie ramének, a znamená to, že se sice porodí hlavička, ale ramínko se „šprajcne“ za stydkou sponou, zůstane v pánvi a nejde porodit. Pokud se jedná o živý plod, je nutné to vyřešit ideálně do čtyř minut, jinak dítě může být poškozené nebo umře. Tohle je však žena, která byla přijata k vyvolání porodu už mrtvého plodu, takže času máme vlastně dost.

To, co je tady ale hodně jinak, je právě ta paní. Leží bezvládně, nereaguje, i když na ni všichni hulákají zleva zprava. Vypadá jako mrtvá, jen čas od času se probere a v křeči celého těla divoce kope a třepe se, což trvá asi deset sekund, a poté zase upadne do toho divného stavu. Takhle se to několikrát opakuje. Prý to začalo náhle, jen pár minut před porodem hlavičky, do té doby šlo vše normálně.

Nedává mi to žádný smysl, nevím, co se děje, ale snažím se to vyřešit. Dělám hmaty přesně podle návodu, který mám najetý v hlavě, uhýbám u toho kopancům, a přestože jsem dystokií ramének řešil už desítky, tady cítím, že to nejde. Jsem zpocený až za ušima. Nakonec se mi asi po deseti minutách daří vytáhnout dítě. Dost heroický výkon, snad je to tím vyřešené a už se to bude jen spravovat.

Měním si místo s Lisou, odstupuji od postele, když vtom se spouští opravdový veletok jasně červené krve. Teče to z pochvy, snažíme se to zastavit.

Potřebuju asistenci, potřebuju světlo, potřebuju krev, šití, nástroje, léky… Teď hned! Jenže je znát, že je nás tu dnes málo. Zatracený *Tolerancia day*.

Odhaduju krevní ztrátu na dva litry, krev se nesráží, žena vůbec nereaguje, bojím se, že teď už je asi regulérně mrtvá. Masíruju chvilku srdce, chvilku dělohu, ale už naštěstí přichází anesteziolog, nacházíme souhru a pracujeme jako stroje. Čtyřicet minut. Nic. Bez efektu. Konec.

Vstávám a až teď si všímám, že mi za zády stojí Odette, ředitelka odboru zdravotní péče ministerstva zdravotnictví. Stojí nehnutě, tváří se zděšeně a přísně,

prý ta paní je její blízká kamarádka a známá ministryně zdravotnictví. No nazdar. Jsem vlastně rád, že tu Odette byla a že viděla, že jsme dělali, co jsme mohli. Já znám Odette víc než patnáct roků a ona mě, kdysi jsem ji dokonce školil, tudíž jsem v klidu, ale na ministerstvu se občas šíří bludy o kvalitě péče v nemocnici, a když se něco nepovede nebo je to něčí známý, mají tendenci to neadekvátně trestat. Je vlastně dobře, že tu je a vidí naši práci na vlastní oči.

Mluvím s manželem, ten chudák je přirozeně úplně v šoku, stojí u své paní, drží ji za ruku a pořád na ni mluví. Zkouší ji probudit. Pláče. A vedle něj teď stojí Odette ve svém kostýmku a v rukách má to mrtvé dítě.

Opouštím scénu, která vypadá jako z hororu. Všude je krev, na podlaze, na stěnách, na mých kalhotách i v mých botách. U postele se hroutí manžel, na posteli leží jeho mrtvá žena.

Nevím to jistě, ale myslím, že jsem měl právě tu čest řešit jednu z nejvíce nebezpečných porodnických situací a tou je embolie plodovou vodou. A to je těžké i v supervyspělém zdravotnictví, natož tady. S tím se tady nedá absolutně nic dělat.

Já už toho na Timoru za posledních dvacet let viděl dost, ale tohle bylo mimořádně strašné.

Jedu setmělým městem na svém mopedu pomalu domů a dávám si sprchu. Potřebuju to ze sebe smýt. Sedím pak před svým domkem a čumím hodně dlouho do blba.

Hlavou mi běží film. Film o tom, jak jsem na ostrov s velkým strachem a očekáváním přesně před dvaceti lety přijel poprvé, strávil zde v součtu tři roky na pěti misích, byl u budování nové země od nuly, zažil tisíce krásných, ale i desítky velmi drsných lidských příběhů, pomohl nastartovat velice úspěšný program na snížení mateřské a novorozenecké úmrtnosti a nechal tady svou duši a srdce a zamiloval si místní lidi. Film o zemi, kam jsem na rok přesunul svou rodinu a kde nyní naše tři děti chodí do školy a zažívají podle svých slov nejlepší rok svého života. O zemi, kterou jsem projel křížem krážem na kole s rychle bušícím srdcem. Ale taky film o únavě, vyčerpání, občasné totální frustraci a pocitech zmaru, a zároveň o momentech velké radosti a absolutního štěstí.

Sedím a přemýšlím, jestli jsem toho pro tuto zemi ze sebe nevydal už dost a jestli nenastal můj čas.

Já to tu miluju, Timor je můj druhý domov, jenže jsou chvíle, kdy už tu nechci být ani minutu a tohle je jedna z nich.

Několik dějství tohoto imaginárního filmu je v této knize.

Bojujeme o život

MISE Č. 1
Jak jsem dostal svoji první Nobelovku

JAK TO CELÉ ZAČALO

ROK 1994

Ležím na posteli na vysokoškolské koleji Volha na Jižním Městě, jsem ve čtvrťáku na medicíně, čtu noviny. Uprostřed, v sekci zahraničních zpráv, je informace, že ve Vídni byla otevřena pobočka Lékařů bez hranic (Médecins Sans Frontières; MSF), a pár vět o tom, co je to za organizaci. Věta, že „organizace poskytuje zdravotnickou a humanitární pomoc lidem, které ohrožují přírodní katastrofy, války a epidemie", a že „péči poskytuje všem, bez ohledu na rasu, politické přesvědčení či náboženství", mi zní úplně idealisticky a říkám si: To je ono.

Hned další den píšu do Vídně dopis, že bych chtěl jet s nimi na misi. Za měsíc mi odepisuje jakýsi Otto, že fajn, ale nejdřív mám dodělat školu, pak se něco naučit z tropické medicíny, zvládnout jazyky, udělat atestaci a zkusit to znovu.

Nenapadlo by mě, že o patnáct let později budu s Ottou sedět v představenstvu rakouské pobočky Lékařů bez hranic a budeme se podílet na běhu organizace. Ale do té doby si musím ještě hodně odpracovat.

ROK 1996

Ještě mě to nepustilo. Hned po poslední státnici odjíždím na stáž do nemocnice v São Paulu v Brazílii a do Káhiry v Egyptě, a to hlavně proto, abych viděl a naučil se všechny tropické nemoci a podíval se, jak vypadá HIV/AIDS, se kterým jsem neměl dosud tu čest. Bylo to dohromady pět výživných měsíců, skvělá zkušenost, která se bude hodit víc, než jsem si původně myslel.

KVĚTEN 1999

Mám za sebou tři roky praxe v Opavě na gynekologii, včera jsem složil první atestaci a zase píšu do MSF do Vídně, že už mám vše splněno. Otto tam pořád ještě je a píše, ať teda přijedu. Podstupuji pohovor, při kterém mě důrazně proklepávají, skoro bych řekl, že se mě snaží intenzivně odrazovat, ať si to pořádně rozmyslím, ale proč bych to dělal, že? K tomu dostávám tunu informací o tom, jak se na misích pracuje a jaký to může mít dopad na pracovní i osobní život. Všechno mi zní dobře, negativní zprávy ignoruju. Výsledek – berou mě! Jako teprve druhého Čecha v historii celé organizace.

LISTOPAD 1999

S Renatou doma koukáme na televizi, máme dva měsíce po svatbě. Na obrazovce běhají vzteklí malí muži s mačetami a zběsilým pohledem a hlasatel mluví

Muž na snímku byl těsně po pořízení této fotografie zabit vojáky indonéské armády. Photo credit: John Stanmeyer, Time Magazine; posted on Iconic Photos

o vyhánění lidí, masakrech, vypalování měst a vesnic na Východním Timoru. Nevím, kde to je, ale tam bych fakt nechtěl. To vypadá hodně divoce. Ale samozřejmě, už mi volají, jestli prý můžu. Já vím celkem prd, jestli můžu odmítnout nebo ne, tak raději říkám: Ano, jasně že jedu, vždycky jsem si přece přál jet na Východní Timor.

Pokládám sluchátko naší domácí pevné linky. Takže je to tady! Můj sen se naplňuje. Myslel jsem na to a připravoval se pět let a teď najednou mám pocit, že je to nějaké rychlé. Mám spoustu pochybností. Budu na to mít? Zvládnu to? Co když to byl blbý nápad?

Za týden už letím do Amsterdamu do centrály holandské pobočky MSF na předodjezdovou nalejvárnu a pak přes půl zeměkoule do Darwinu v Austrálii. Tam mě odváží taxík z letiště do bytu, odpoledne mám mít pohovory, ale nejdřív se prý mám jít vyspat. Po celém bytě, který MSF pronajímá, se povalují spící osoby. Je tu asi deset lidí. Spí se na sedačce, na zemi, prostě všude. To mi přijde vtipné, ze spánku asi nic nebude, a za chvíli se dozvídám, že ani ze slíbeného pohovoru. Přehodili mě totiž už na dnešní letadlo, a tak po pár hodinách pobytu v Austrálii letím malým, v mých očích docela nebezpečně vypadajícím, osmimístným letadýlkem do Dili na Východním Timoru.

KDE JE, PROBOHA, TEN TIMOR? A PRÝ JSOU TAM KROKODÝLI!

Přiznávám se. Musel jsem se podívat do mapy. O Východním Timoru jsem nikdy neslyšel. Zjišťuju, že Timor je jeden ze šesti tisíc obydlených ostrovů z celkového počtu více než sedmnácti tisíc, které tvoří Indonésii. Té ale nově patří jen západní část ostrova, kdežto Východní Timor se právě osamostatnil. Taky zjišťuju, že jsou tam krokodýli, že jsou prý velicí jako krávy a že místní je uctívají a milují. No nazdar.

Legenda o krokodýlovi

Legenda o krokodýlovi je nejdůležitějším mýtem Východního Timoru a hluboce ovlivňuje vztah Timořanů k těmto tvorům.

Ta legenda praví, že kdysi žil malý krokodýl, který toužil vyrůst a stát se silným. Kvůli nedostatku potravy se v zoufalství vydal na cestu oceánem, nicméně nic nenašel, zcela zesláblý se musel vrátit na pevninu a připravoval se na pomalou smrt. Zachránil ho malý chlapec, který jej našel, pečoval o něj a krmil ho. Za svou záchranu mu krokodýl slíbil, že až bude jednou potřebovat, pomůže mu.

Po letech chlapec krokodýla zavolal a požádal ho, aby ho vzal na cestu za poznáním světa. Krokodýl ho nesl na svých zádech, dokud jednoho dne nepoznal, že nadešel čas zemřít. Jako dar za chlapcovu laskavost se proměnil v ostrov – dnešní Timor. Jeho hřbet se stal horami, jeho šupiny kopci, jeho hlava a protáhlý čumák uzavírají zátoku v Dili a na špičce nosu mu dnes stojí veliká socha Ježíše Krista.

Když se postavíte na pláž v hlavním městě Dili nebo na kopce nad ním, nemůžete o pravdivosti legendy pochybovat. Je to naprosto zřejmé, odevšad vidíte naprosto jasně siluetu krokodýla, jak vystupuje z moře.

Není tedy divu, že krokodýli jsou na Východním Timoru považováni za posvátné bytosti. Jsou symbolem původu země a duchovního spojení s přírodou. Přestože útoků na lidi v poslední době přibývá, Timořané by krokodýla nikdy nezabili a při vstupu do moře, například před rybolovem, často říkají: „Nejez mě, krokodýle, jsem tvůj příbuzný."

Krokodýlí motivy jsou všude – objevují se na sochách, na domech, na suvenýrech, na logách firem i sportovních dresech. Ostrovu se někdy říká „země spícího krokodýla".

Nekonají se tu žádné odchyty krokodýlů či jejich zabíjení pro ochranu lidí. To je naprosto nemyslitelné. Krokodýli jsou považováni za posvátné bytosti a duchovní předky. Místo toho se místní uchylují k rituálům a duchovním praktikám, které mají zajistit bezpečí a harmonii mezi lidmi a těmito zvířaty. U ústí řek nebo u mořských zátok se staví malé oltáře *lulik*, k nimž lidé přináší symbolické dary, betelové listy, kokosové ořechy nebo rýži. To má uklidnit duchy a zajistit ochranu.

Samozřejmě k útoku krokodýla občas dochází. Znamená to, že duchové jsou nespokojení, a proto se následně konají očistné rituály vedené stařešinou vesnice nebo šamany. Zpívá se, bubnuje, vykuřuje posvátnými bylinami a probíhají modlitby.

Zároveň obyvatelé Východního Timoru ústně předávají příběh o krokodýlovi z generace na generaci, čímž se přenáší nejen významné kulturní dědictví, ale i duchovní připomínka, že s těmito tvory je třeba zacházet s úctou.

No, ale co si budeme říkat. Když náhodou krokodýl někoho zabije, místní občas zcela pragmaticky prohodí, že to „prostě asi nebyl dobrý člověk". Anebo že „pykal za činy svého rodu". A je to.

DEN 0: PRVNÍ KONTAKT S VÝCHODNÍM TIMOREM

Dosedli jsme na ranvej letiště v Dili. Vystupuju z letadla. Ty vole! Místo krokodýlů tady všude stojí tanky, obrněné transportéry a po zuby ozbrojení vojáci. Působí to o dost hůř, než ukazovali v telce. Pasová kontrola se žádná nekoná, letištní budova je ohořelá, házíme batohy a tašky do tereňáku a někam jedeme.

Dili je městem duchů, nikde nikdo. Jen tmavé, smutné, opuštěné a vypálené domy. Po ulicích jezdí obrněné transportéry. Už se pomalu stmívá a město je temné. Nikde žádné světlo, ani na ulicích, ani v domech.

Večer mám různé *briefingy* a *meetingy* a další *ingy*, zjišťuji, že mám být umístěný v nemocnici v Malianě, v horách, na hranicích se Západním Timorem, což je z bezpečnostního hlediska údajně trochu o držku, a že se jede hned zítra ráno a že to bude *kiss movement*. Aha. Tohle je teda rychlost. Mluví se zvláštním jazykem plným zkratek, nevím z toho hlavu ani patu.

Dojmy z místa, kde se právě nacházím, jsou velmi rozporuplné. Nebo ani ne, jsou vlastně čistě negativní. Dům, do kterého jsme vjeli přes těžkou bránu, která se za námi hned zavírá a strážce ji zamyká na řetězy, působí „těžce“. Všechno je z betonu, místnosti jsou temné, celé je to velmi neútulné, je vidět, že tady nedávno hořelo, a ne všechno se podařilo zakrýt barvou.

Spím v jedné úplně prázdné místnosti, bez jediného kusu vybavení, na zemi na karimatce v moskytiérovém stanu. V noci mám pocit, že zdechnu horkem. Nedostává se mi vzduchu, a tak se i se stanem v noci přesouvám na pavlač a usínám.

Destrukce v Dili
Foto: Anna Voss, Watch Indonesia! – Watch Indonesia! Gallery, CC BY 3.0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=18360940

Znalost historie, ve které byly zabity statisíce lidí, nikoho nezabije

Východotimořané jsou malý, velmi odvážný a velmi hrdý národ, který si chce vládnout sám. A není divu, turbulentních čtyři sta padesát let intervencí a vlád jiných zemí přineslo východní části ostrova statisíce mrtvých, kulturní genocidu a značnou devastaci. Ne nadarmo se Východní Timor označuje jako „špatné svědomí mezinárodního společenství".

Dlouhých čtyři sta let byl Východní Timor kolonizován Portugalci, což nebylo nic moc a k žádnému velkému pokroku to nevedlo. Portugalci začali kolonizovat Východní Timor v polovině 16. století. V roce 1859 podepsali smlouvu s Nizozemci, kteří ovládali západ ostrova, a Timor si rozdělili. Během druhé světové války byl Timor okupován Japonskem, ale po válce se Portugalci vrátili a svou kolonii obnovili.

Jeden z tisíců malých památníků padlým v době okupace v letech 1976–1999

Kolonizace Východního Timoru měla dlouhodobé důsledky. Portugalci přinesli křesťanství, které se stalo dominantním náboženstvím, a portugalština se stala oficiálním jazykem, byť jím dnes mluví méně než pět procent populace. Ekonomické vykořisťování a politická nestabilita vedly k sociálním problémům.

V roce 1974 došlo v Portugalsku k revoluci, která vedla k příslibu osvobození kolonií. Východní Timor vyhlásil nezávislost na Portugalsku 28. listopadu 1975, ale o devět dní později byl napaden a okupován Indonésií. Indonésie začlenila Východní Timor jako provincii Timor Timur v červenci 1976. Následovalo nepěkné období „pacifikace ostrova", během něhož zemřelo odhadem 100 000 až 250 000 lidí.

Okupace Indonésie trvala dvacet tři let, než se v roce 1999 pod záštitou OSN podařilo zorganizovat referendum o nezávislosti. Na referendum dohlíželo 240 mezinárodních pracovníků, 270 civilních policistů, 50 vojenských styčných důstojníků, 425 dobrovolníků OSN a 668 místních pracovníků. Hlasovat mohly „osoby narozené ve Východním Timoru", „osoby narozené mimo Východní Timor, ale s alespoň jedním rodičem narozeným ve Východním Timoru" a „osoby, jejichž manželé spadají do jedné z výše uvedených kategorií". Východotimořané žijící v exilu mohli také hlasovat, pokud se dostali do volebních míst v Portugalsku a Austrálii. Celkem bylo zřízeno dvě stě registračních center, aby se obyvatelé Východního Timoru mohli vyjádřit. Doba před hlasováním nicméně byla plná zastrašování, provokací a vyvolávání strachu.

Otázka nakonec zněla: „Přijímáte navrhovanou zvláštní autonomii pro Východní Timor v rámci jednotného státu Indonéské republiky?“

ANO – jsem pro autonomii, NE – jsem proti autonomii, a tudíž pro nezávislost.

Účast? 98,93 %. Prostě přišli všichni. A pro nezávislost bylo 79 % z nich.

Indonésie výsledek hlasování překvapivě uznala, ale při stahování svých lidí její vojáci důsledně projeli celý ostrov od východu k západu, vypálili, co mohli, a lidi vyhnali do hor a na okolní ostrovy, kde vznikly uprchlické tábory. Z tehdejší populace 800 000 lidí se během pár hodin až dnů muselo 700 000 někde schovat, 300 000 z nich uteklo do Západního Timoru a odhaduje se, že 1 400 lidí bylo při nepokojích zabito. Vypuklo masové násilí, vraždy a ničení zaměřené na místní obyvatelstvo. V oblasti a enklávě Oecussi-Ambeno bylo údajně bezprostředně po referendu zavražděno tisíc mužů, žen a dětí.

Věci byly tak mimořádně strašlivé, že byly dočasně evakuovány i mezinárodní organizace a na Východním Timoru se dělo něco, o čem nemáme přesné informace, ale s jistotou víme, že to bylo odporné.

Jak vidí Timořani svou historii

Dne 20. září 1999 zasáhly mírové jednotky schválené OSN a vedené Austrálií a ukončily násilí. Následovala společná vojenská mise Austrálie a Nového Zélandu, postupné nastolování klidu, a jakmile to bylo jen trochu možné, nastal boj o záchranu lidských životů. A jak už to bývá, Lékaři bez hranic byli na místě jako jedni z prvních. A já v jejich tričku.

PRVNÍ MĚSÍC NA MISI ANEB PŘEROD MLADÉHO NEZKUŠENÉHO, ALE NADŠENÉHO PORODNÍKA VE ZKUŠENÉHO A MÍRNĚ CYNICKÉHO TROPICKÉHO LÉKAŘE

Pomalu končí starý rok a já mám za sebou první měsíc na misi s Lékaři bez hranic.

Naplnilo to má očekávání? Ano!

Změnilo mě to? Ano!

A když koukám na své průběžné a mírně chaotické zápisky, nemůžu uvěřit, co všechno se událo. Bude mi to někdo věřit?

Tady je můj mírně stylisticky upravený, ale autentický deník z prvního měsíce na misi.

KISS MOVEMENT Z DILI DO MALIANY, MÉHO NOVÉHO PŮSOBIŠTĚ

Den 1.

Odjezd z Dili do místa projektu v Malianě. Ráno se chaoticky nakládá auto, někdo rozhodl, že ještě musíme rychle zajet do centrály OSN pro nějaké identifikační karty, a tudíž velmi spěcháme. Jedeme tedy tam, ale na místě vládne naprostý zmatek a po půlhodině čekání se ten člověk, co je s námi, rozhoduje, že to nemá smysl a že nás pošle bez nich, máme prý v kapse průkazy MSF, třeba budou stačit.

Jedeme pět hodin a děláme ten *kiss movement*, jak o něm mluvili včera večer. Nevěděl jsem, co to je, ale je to menší romantika, než by člověk čekal. Znamená to, že z obou konců vyjedou auta ve stejný čas, potkají se v půlce, přehází se věci z jednoho auta do druhého, přesednou lidi a každé auto se zase vrací se svým řidičem na svou základnu. Tak se také stalo, přeložili jsme „zboží“, mimo jiné sedmdesát krabic mýdla, a pokračujeme. Chytré.

Opuštěnými vesnicemi do Maliany, mého nového působiště

Projíždíme několik checkpointů, desítky vesnic a městeček a jde na mě velmi zvláštní směs pocitů. Převládá tíseň. Nikde nikdo. Ani živáček. Vše je zničené a opuštěné. Takhle vypadá zkáza ráje. Příroda je totiž v neuvěřitelném kontrastu se stavem vesnic. Na jedné straně je nádherné moře, bílý písek, na druhé straně vysoké hory, polosuchá koryta řek a všude, opravdu všude jsou v plném ohnivě červeném květu stromy, kterým místní říkají *ai-akasi,* původně madagaskarský strom *delonix regia*, známý pod různými naprosto vystihujícími přezdívkami jako ohnivá nádhera, paví květ, plamen lesa nebo plamenný strom.

Jedeme nejdříve kolem moře, pak odbočujeme směrem do hor a začíná to být snad ještě lepší. Nepopsatelná krása. Po cestě sice potkáváme dost tanků a jednotek INTERFETu (což je mírová mise vedená Australany), vojáci jsou ale celkem milí.

Konec kochání, pane doktore. Jsme v Malianě, třetím největším městě na Východním Timoru. I to je prázdné. Působí tísnivě až apokalypticky.

Zastavujeme se v nemocnici, vítají nás tu Stewart, Christian a Thea. Vykládáme auto, vše strkáme do skladu, maká se, nekecá se, ruku přikládá každý, kdo je poblíž. Je nás tu hodně, netuším, kdo je kdo.

Není moc času, ale všímám si, že nemocnice je v troskách, některé budovy jsou ohořelé, jiné zpustošené a nikde žádný pacient. Působí to hodně divně, ale Thea, šéfka projektu, mi říká, ať počkám do rána a uvidím.

Nejdřív ale „domů“. První dojem: jeden bod z deseti. Evidentně tu hořelo. Špína všude, voda neteče, koupelna nechutná, kuchyň ještě víc, všechna okna jsou vytlučená, spí se na zemi v moskytiérových stanech, věci jsou všude možně v papírových krabicích. Ty bláho, to je slušný humáč. Působí to velmi tísnivě.

Christian mi později vysvětluje, že barák našel on, vypadal opuštěně, byla na něm nějaká indonéská loga, tak usoudil, že bude prázdný, že Indonésani se nevrátí, a tak ho prostě zabral.

Okolí je ale nádherné, zde jasných deset z deseti. Jsme nad městem, na kopci s krásným výhledem na hory i údolí.

K dispozici máme ještě jeden dům, takzvaný upper house, horní dům, kousek dál do kopce, tam se ale chodí jenom spát, výhodou prý je, že tam teče voda.

Tým MSF v Malianě se jeví fajn. Novozélanďanka, Francouzka, Holanďani, Angličani, Američan, já. Je tu logistik neboli zásobovač, organizátor a kluk pro vše, dále „watsan", který má za úkol zajišťovat pro nemocnici a tým vodu, záchody, odpady, bez něj by se to zhroutilo, zdravotní sestry specializované na podvýživu a na akutní péči v humanitárních krizích, dva doktoři a jedna koordinátorka celého projektu.

Večer mám nalejvárnu k projektu, ve kterém budu několik měsíců pracovat.

Je těžké to celé vstřebat, zorientovat se, pochopit to. Používá se jazyk, který si sám pro sebe později nazývám „emesefštinou". Je to speciální řeč plná zkratek a slov, která nedávají smysl nebo se běžně říkají v jiném významu. Tuto řeč, jak jsem později zjistil, používají Lékaři bez hranic víceméně univerzálně na všech projektech po celém světě. OPD, IPD, Mobile, Log, WatSan, PC, Mango 1, Mango 2, Kiss Mango 1, Delta 2. To vše je navíc vyslovováno v různých přízvucích, od australského přes americký, německý, chrochtavě holandský až po sexy francouzský. Každý jinak, každý po svém. „Copy that? Copy." (Rozumíš? Ano). „Roger. Out." (Rozumím. Konec.)

Toto byl můj úplně první den na misi! Mám hlavu jako meloun, jsem přeplněný velmi smíšenými dojmy a asi si nepamatuju nic.

Mám tu být tři měsíce, ale nakonec jich tu strávím skoro šest, než pojedu domů se změněným pohledem na svět i na život. A taky se zlomeným loktem a obrovskou sádrou na něm.

NEMOCNICE V MALIANĚ – SEZNAMTE SE

Den 2.

Seznamuju se se špitálem, vše je pro mě nové. Už chápu, co Thea myslela, když říkala, že ráno to uvidím jinak než večer. Přijíždíme do nemocnice, před bránou je obrovský chumel lidí, kteří všichni vypadají hodně zuboženě a zanedbaně a přinášejí nebo na vozících přivážejí své pacienty. Místní zaměstnanci se je snaží nějak usměrnit, překvapivě ale velké vášně neplanou. Ti lidé jsou buď rezignovaní, nebo je to jejich nátura. Nevím.

Podmínky v nemocnici jsou „very basic", vše se teprve buduje. Nápor pacientů je proti tomu vysoký, všemu z mého pohledu vládne neřízený chaos a já vůbec nevím, kdo je kdo. Učím se úplně nová slova a zkratky jako třeba OPD a IPD, což znamená „out patient department" neboli ambulance a „in patient department" neboli oddělení s lůžky. Naštěstí dnes ještě nepracuju, mám za úkol se „jen" zorientovat.

Všichni ti lidi, kteří čekají na doktora, jsou z mého pohledu na tom tak špatně, že bez výjimky patří na IPD. Tedy na postel. Sedí vedle nich příbuzní, z nichž mnozí by měli být taky spíš pacienty.

V provozu je jen jedna a půl budovy z celé nemocnice. Zbytek je zbořený, vypálený, zničený. Ani ty budovy v provozu nejsou žádná hitparáda, v podstatě mají navíc jen střechu.

Logistik Christian kompletně organizuje rekonstrukci a chod nemocnice, stejně jako se stará o naše bydlení. Má k dispozici chlapy, co umí řezat, stavět, bourat. Všichni muži jsou drobní, ale s totálně vyrýsovanými svaly, na sobě nemají ani miligram tuku a na to, jak jsou drobní, mají neuvěřitelnou sílu. Dále má Christian pod sebou řidiče, auta, ochranku. Vysvětluje, jak je to s auty, na co si dávat pozor, kdy si brát řidiče, kdy můžu řídit sám, jak fungují vysílačky, kde je mám nabíjet, jak a komu hlásit, když se přesouvám z místa, i to, že musím mít vysílačku u sebe a zapnutou i v noci. Nonstop. Hlavně kvůli bezpečnosti, ale taky proto, že jsem 24/7, tedy nepřetržitě, „na službě" jako doktor.

Stewart mi ukazuje sklady. Je tam všechno. Přikrývky, moskytiéry, mýdla, dezinfekce, léky, nástroje, nůžky, šicí materiál, knihy, tužky. Všechno má svoje kódy a Stewart ví zcela přesně, kolik toho má a kde se co nachází. Když mi bude něco chybět, mám si říct. Je tady pro mě.

Na konci obhlídky jdu ještě na oddělení a koukám na ten šrumec. Všude je někdo. Absolutně přecpáno. Předpokládám, že ti, co leží na posteli, jsou pacienti, ti, co leží nebo sedí kolem, jsou asi příbuzní. Je tu hodně dětí, zápach, stěny pokryté červenými skvrnami, což, jak jsem se později dozvěděl, jsou plivance od pacientů, kteří koušou betelové listy. Na krytém koridoru venku před oddělením taky posedávají, polehávají nebo se o sebe opírají další lidé, některým kapou infuze. Spousta z nich je oblečených, jako kdyby měly přijít mrazy. Mají na sobě péřové bundy, mnozí i čepice, ale všichni jsou naboso.

Koukám na to všechno dost zvídavě, s respektem, a doufám tiše, že to nějak zvládnu.

Ondřeji, do prdele, co sis to zase vymyslel!

Pozor, vizita!

SVRŽEN ZE SKÁLY DO NIAGARSKÝCH VODOPÁDŮ ANEB JAK JSEM BYL ZAŠKOLEN V NEMOCNICI

Den 3.

S Norbertem, německým doktorem, který je tu jen na šest týdnů a pozítří odjíždí, jsem strávil v nemocnici přesně jeden den. Zaučil mě důkladně. Předal mi vše. Vyčerpávajícím stylem. Kdybych parafrázoval název knihy od Roberta Fulghuma, řekl bych, že *všechno, co opravdu potřebuju znát k práci doktora v Malianě, jsem se naučil za jeden den s Norbertem*.

– Takhle se dělá vizita a tady je ambulance.
– K dispozici máš teploměr, tlakoměr, fonendoskop, test na malárii, svoji hlavu a ruce. Good luck.
– V širokém okolí není jiný doktor, je to na tobě.
– Dělej věci jednoduše, jinak se z toho zblázníš.
– Tahle sestřička je ok, na tu se můžeš spolehnout, zbytek je úplně mimo, hlídej si to raději sám.
– Bacha na infuze, hlavně dětem, ať se nepřelijou, personál to neuhlídá. Kritické pacienty si hlídej sám.
– V ambulanci se nesnaž vyřešit všechno, teď jde hlavně o přežití co největšího počtu lidí. Chronické potíže počkají.
– Triáž (tedy rychlé třídění pacientů podle závažnosti) nefunguje, nespoléhej na to. Občas vykoukni sám do čekárny a podívej se, zda tam není někdo, kdo je na tom hodně špatně. (Připomnělo mi to příběh z jedné skotské nemocnice, který mi vyprávěl chirurg na Srí Lance. Zaměstnanci na urgentním příjmu si předávali pacienty ve vážném stavu pod heslem *tf bundy*. Jednou někdo umřel, byla stížnost a při vyšetřování se na to narazilo. Zjistilo se, že je to zkratka pro *totally fucked, but not dead yet*. Úplně v prdeli, ale ještě žije. Jestli je ten příběh pravdivý, nevím, ale nějak jsem si na to teď vzpomněl). Tyhlety *tf bundies* musím aktivně vyhledávat sám, tak zní rada Norberta.
– Na oddělení měj vždy alespoň dvě volná lůžka. V noci vždycky přijde někdo, kdo je bude potřebovat.
– Narkózu dělej na zemi, ať pacienti nespadnou při probouzení z postele, personál je neuhlídá, nemají čas, je jich málo.
– Přednost mají děti, matky, potom staří lidi.
– Bacha. Timořani jsou tvrdí jako skála. Vydrží hodně, nenech se zmást.
– V nejhorším můžeš někoho za léčbou nebo operací poslat do Dili, ale je to složité. Musíš to zdůvodnit a musí se to probrat na mítinku s INTERFETem. Vojáci se budou hodně nepříjemně ptát, jestli si za tím stojíš. Jeden záchranný let stojí padesát tisíc dolarů. Když na tom budeš trvat, s logistikou ti pomůže Log. Aha.

Tihle dva mají jenom sebe, rodiče se hledají

Super. Tuším, že Log znamená logistik, což si sám pro sebe překládám jako „člověk, který vše zařídí“. Ten by se mohl hodit.

– Nemocnice v Dili je stejně na hovno jako ta naše v Malianě, ale mají tam operační sál a rentgen. To je jejich jediná výhoda.

Chápeš? Píšeš si to? Všechno jasné? Fajn. Bude to v pohodě, to zvládneš.

Už si nepamatuju, jaké pacienty jsem ten den viděl, ale další dny ukázaly, že jsem se zapracoval rychle. Nebylo jiného zbytí. Nebyl jsem *hozen do vody*, to by byla pohoda, byl jsem *svržen ze skály rovnou do Niagarských vodopádů*. A teď se ukaž.

Udělal jsem si takovou rutinu, té se držím den po dni. Ráno musím udělat vizitu, převazy, některé z nich v narkóze, kterou si ale musím udělat a pohlídat sám, zkontrolovat rány, rozepsat léky, mluvit s příbuznými. Jakmile to dokončím, musím do OPD, kde už čekají desítky lidí. Pravidlo: čím míň se zadrbeš na oddělení, tím dřív přijdeš do OPD, tím větší šance, že stihneš vidět všechny pacienty a že budeš mít oběd, nebo aspoň večeři. V OPD jde o to, rychle poznat, jak moc je ten člověk nemocný, jestli potřebuje lůžko, nebo to dá ambulantně. Stanovit diagnózu, napsat léky, poučit, říct, kdy se má vrátit, vydat dezinfekci, mýdlo atd.

Pozor, ambulantní pacient neodchází „domů“, ale vydává se na několikahodinovou cestu zpět, případně je odnešen do džungle, protože vrátit se domů si místní lidé ještě netroufají. Mnozí již ani žádný dům nemají.

DEN, KDY JSEM MÁLEM ZABIL CHLAPA. A TO JSEM TU TEPRVE TÝDEN!

Ranní klasika v podobě rychlé snídaně na terase s neskutečným výhledem do údolí nezklame snad nikdy, ale není čas se kochat příliš dlouho a už to hrkáme dolů z kopce do nemocnice. Miluju tuhle jízdu, u nás nahoře svítí sluníčko, dole v údolí je mlha, nad tím se klenou naprosto fantastické hory a po cestě na nás mávají děti. Romantika.

Před vjezdem do špitálu romantika končí a nastává střet s realitou. Stojí tu minimálně sto lidí, ale náš personál je drží ve slušné frontě a pomalu je registruje. Ignoruji dav a jdu jako vždycky nejdřív na rychlou vizitu na oddělení. Vše je celkem v klidu, kluk v kómatu s mozkovou formou malárie je přibližně ve stejném stavu jako včera, to znamená stále v kómatu. Jsem zvědav, jestli to rozchodí, kape mu chinin, ale zatím nějak bez efektu, a to je dost špatné znamení. Všichni ostatní vypadají celkem dobře, nezdá se, že by se dneska chystal někdo umřít, byť někteří měli ještě včera a předevčírem namále. Mám radost, tuhle partu pacošů udržím dnes bez větší námahy při životě.

Na ambulanci to pak jde vše jako vždycky, občas odbíhám na nějaké převazy a konzultace na oddělení, ale žádné velké drama se neděje. Oběd nestíhám.

Odpoledne další rychlá vizita na oddělení a pak už jedeme s tlumočnicí Isabel do Markho podívat se na znásilněnou těhotnou, kvůli které nám dopoledne volali australští vojáci. Cesta vede úžasnou krajinou, ale jinak je to smutný pohled. Všechny domy a všechny vesnice jsou vypálené, nikde nikdo, domy pomalu začínají zarůstat. Přemýšlím, kde asi jsou všichni, údajně se schovávají v horách.

Přijíždíme do velkého uprchlického tábora pro pět set lidí. Znásilněná těhotná žena je po fyzické stránce v pořádku, dokonce se nechala i gynekologicky vyšetřit, abych zjistil, zda nemá nějaké velké poranění. Byla údajně znásilněna opakovaně mnoha muži. Vypadá naprosto otřeseně. Sériové znásilňování žen je asi nejhorší věc, co se v konfliktech děje.

Po cestě zpět má Francisco, náš řidič, mikrospánek, ale naštěstí na rovné cestě a jenom jsme sjeli z cesty do škarpy. Vlastně se nic nestalo. Dost jsme se tím ale zdrželi, museli jsme počkat na australský obrněný transportér, který nás potupně vytáhl. Myslím, že Francisco dostane večer od They pořádný kartáč. On stejně neumí moc řídit, a navíc je pro to auto moc malý, sedí na dvou polštářcích, aby vůbec viděl přes volant.

Ve špitále dělám jen velmi rychlou obhlídku oddělení, mám už ale děsný hlad a jsem hrozně unavený, navíc jsme se hodně zdrželi a já už prostě nemůžu. Moje pozornost je nula.

Když jdu k autu, vidím, že mi přivádějí chlapa se škaredým poraněním na stehně a koleni. Tohle nepočká, krvácí to někde z hloubky, bude potřeba to opíchnout a zastavit. Dělám asi patnáct stehů, obvazuju a padám k autu, když se mě sestry ptají, zda antibiotika, či nikoliv. Říkám, že ano – antibiotika i tetanovku. „Jaká antibiotika?“ – „prokain penicilin.“ Vůbec nepřemýšlím, jen se vracím zapsat to do papírů. Než se naděju, místní sestřička už tlačí injekci, ale ne do svalu, nýbrž do žíly. Pro vysvětlení, Prokain penicilin je lék určený striktně k podání do svalu. Ale to už chlap vytáčí oči, přestává dýchat, začíná chrčet, křečuje, má pěnu v puse a jde do srdeční zástavy. S Jenny říkáme: „Fuck!“, skáčeme na něj a masírujeme. Samotnému je mi dost blbě, protože si uvědomuju, že tohle jsme mohli ohlídat, kdoví jestli jsme chlapa nezabili. Nicméně srdeční akce naskakuje a Alfredo dokonce odpovídá a vyslovuje své jméno. Je ovšem totálně zmatený a trochu se třepe. Asi po dvaceti minutách ho přenášíme na nosítkách na oddělení k dalšímu sledování. Není mi vůbec do řeči, cítím se jako největší debil na světě! Sestřička, která lék podala, sedí

Rozšířený úsměv

na chodbě a brečí. Thea přebírá péči a my s Jenny jedeme raději domů, abychom se vzpamatovali.

Večer máme velkou schůzi, probíráme tisíce věcí, jde to ale úplně mimo mě a v deset večer říkám: „Sorry, I am off“ a jdu spát. Jednoznačně špatný den. Nevím, zda na to tady mám, do prdele.

Spal jsem hodně blbě a tvrdě jsem usnul až nad ránem. Po snídani jedu do špitálu se staženým žaludkem, modlím se, ať je Alfredo v pohodě. Prosím, prosím. Ale vstupuju na oddělení a vidím, že je to dobrý! Alfredo sedí na posteli a nějakou veselou historkou baví celé oddělení. Když mě vidí, kulhá ke mně, směje se od ucha k uchu, plácá mě po zádech, ukazuje mi stehy na noze a pak mě doprovází na celé vizitě. Asi abych viděl, že jeho nic nezastaví. Ty vole, Alfredo, tys mi dal!

Rutina. Stává se z toho rutina. Ráno rychlá snídaně a jedeme do nemocnice. Před OPD už stojí minimálně sto lidí. Jdu nejdřív na rychlou vizitu na oddělení, vše se jeví v klidu, další chlapík v kómatu, kterého jsem přijal včera, je rovněž přibližně ve stej-

ném stavu, to znamená v kómatu. V OPD pak jde vše jako vždycky, sem tam odbíhám na nějaké převazy, rady. Ze všech těch malárií a pneumonií v OPD jsem už úplně hotový, jsem rád za každé rozptýlení. Moje role všeobecného doktora je dost monotónní, ale vlastně zajímavá a místy velmi pestrá. Malárie, dengue, tyfus, pneumonie, průjmy, podvýživa, červi, úrazy, spalničky, tuberkulóza. Toť můj denní chleba.

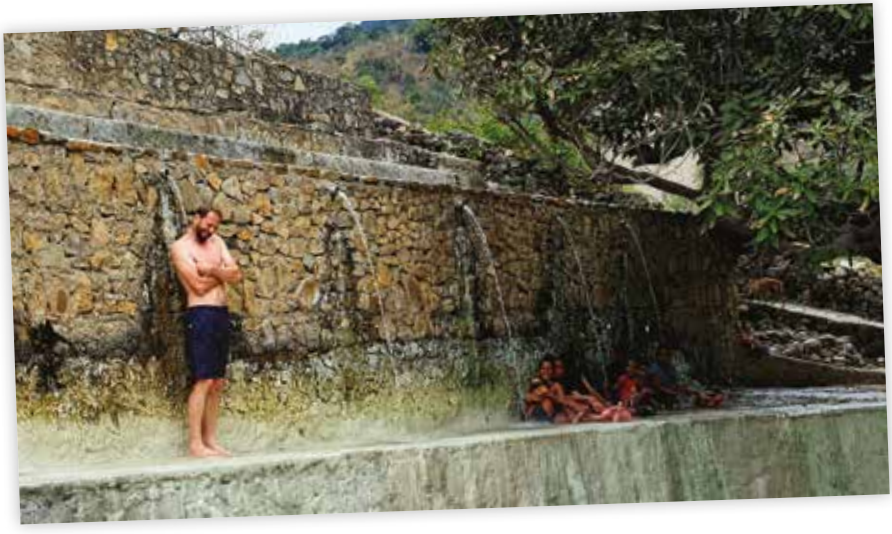
Odpoledne opět koukám na své pacienty na oddělení, mám děsný hlad a jsem unavený, ale přivezli mi asi patnáctiletého kluka, který spadl ze stromu a úsměv má na jedné straně o centimetr delší. Není to jak umrtvit, šiju mu to, on ani necekne a drží a drží. Prostě Timořan od narození.

PRVNÍ VOLNÝ DEN A MY JEDEME DO „LÁZNÍ“

Den 8.

První volný! Začalo to příznivě, spím do osmi, venku svítí sluníčko, chvíli se ještě vyvaluju a potom jdu dolů do druhého domu, kde nejdřív uklízíme ten děsný bordel, který už mnohým z nás připadá přes čáru. Snídáme, ale potom nás volají z nemocnice, jestli nechceme vidět porod. Tož to zase ano, ne že ne, to jsem tu ještě neviděl, tady totiž všichni rodí doma. Já, Jenny a Christian sedáme do auta a jedeme. Rodička tlačí, všechno má oteklé, nejde to, což byl asi ten důvod, proč ji přivezli. Tady by totiž nikdo jen tak s porodem do nemocnice nepřišel. Nakonec to nějak dopadlo, masíruju bejby, které se probírá k životu. Všude je sice spousta krve, neskutečný bordel, o hygieně se fakt nedá vůbec mluvit. Myslím, že místní porodní báby budou potřebovat trénink.

Místo oběda vyrážíme dvěma auty na Hot Springs, což je asi hodinu od města naprosto neskutečnou pohádkovou krajinou. Cesta se vine serpentinami do kopce, je hodně zničená, ale okolí je přenádherné, nic takového jsem ještě asi neviděl. Poslední úsek je tak strmý, že raději přesedáme do jednoho auta, kdybychom náho-

Hodně horká voda

dou nebyli schopni vyjet zpět, tak ať zachráníme aspoň jedno. Jedeme teď hodně z kopce, děsně to klouže, cesta je tak prudká, že některé zatáčky se musí projíždět nadvakrát. Všude to tu smrdí, jako kdyby tu vybuchla sopka a vyvalila se tuna síry. Z údolí stoupá pára, jako by se stahovala do chřtánu země.

Samotné Hot Springs jsou doslova div světa. Kdyby tohle místo bylo v Evropě, valily by se tu davy. Tady se líně cachtá asi deset místních kluků a jinak nikde nikdo. Ve vodě je těžké pobýt, jak je teplá, kouří se z ní a okolí je jako z kresleného filmu. Parádní výlet.

Cesta zpět je ale čistý hell! Tak tak jsme to vyjeli, dvakrát jsme s Christianem museli vyskočit za jízdy, pomáhat tlačit auto a podkládat mu pod kola šutry, když se začínalo sesouvat z kopce. Nějak jsme to celé neodhadli. Kdybychom ztratili auto, to by byl slušný průser. Tyhle Land Cruisery jsou ale fakt silné bestie, ustojí všechno a pro případ největší krize mají i navíjecí zařízení, s jehož pomocí se umí vytáhnout buď z díry, nebo do kopce. Jen se potřebují zaháknout za nějaký sloup či strom.

Nejsme ještě ani doma, když mě Edwige volá do nemocnice. Jedna holka má silné bolesti břicha, kroutí se a pláče, úplně mi to rve srdce. Připadám si bezmocně, nemáme tu nic k vyšetřování. Takové pacientky můžeme jen sledovat, léčit trochu naslepo, a když je to hodně špatné a přes den, tak je převézt do Dili. Zároveň je dobré přeléčit všechny na malárii, většině se uleví. Doma jsem o půlnoci.

KDYŽ MÁTE TLUMOČNÍKA, KTERÝ NEUMÍ JAZYK, JE TO HOLT TĚŽKÉ

Ráno jsem dost mrtvý a nejsem ve formě. V OPD je sice hodně lidí, ale žádné velké drama. Objevují se první chronici se starými zanedbanými věcmi, na což my nejsme vybavení. Není je jak vyšetřovat, takže většinu pacošů posílám domů.

Odchytl jsem dnes jedny klasické spalničky, dvě dost těžké malárie a pár dalších zajímavých věcí, jako třeba téměř utržené ucho, které jsem přišil.

Tlumočník Foster mě přivádí k šílenství, umí sice kemak a fataluku a nějaké další jazyky, ale to je mi dost k hovnu, když neumí anglicky. Vůbec nevím, co pacientům překládá, protože ti pacienti se tváří hodně nechápavě. Buď jim to nedává smysl, anebo takoví prostě jsou. Toto je trochu iritující, mám toho plné zuby. K tomu ten permanentně lehce arogantní Fosterův výraz, a já nevím, jak dlouho to vydržím.

POPRVÉ NA MOBILNÍ KLINICE V BALIBO, VESNICI NECHVALNĚ PROSLULÉ VRAŽDOU PĚTI NOVINÁŘŮ

Po čtrnácti dnech intenzivní práce ve špitále dnes s Jenny jedeme na naši první *mobile clinic.* Mobile clinic znamená, že se ráno do auta naloží bedny s léky, židle, váha, infuze, obvazy a všechno, co by se mohlo hodit, a jede se do předem vytipovaných vesnic. Udržujeme pravidelný rytmus, takže místní už vědí, že přijedeme, a mají nasbírané pacienty. Do Balibo se ale jede poprvé a informaci o nás dostali teprve předevčírem.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Lékařem v zemi spícího krokodýla**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.